

NEMESKÜRTY ISTVÁN

Nyelvünkben élünk

1938 nyarán, egy még csak sejtett háború küszöbén, de már az egyre sűrűbb mozgósítások keltette hangulatban, a Magyar Királyság valamennyi lakosa, csecsemőkkel és aggastyánokkal együtt tízmillió ember, egy május végén kihirdetett törvény értelmében lázas sietséggel őskutatásra kényszerült. Ilyesmit történelmünk ezer éve során még nem élt át az ország. Ez a törvény, az 1938. XV. törvénycikk, „a társadalmi és gazdasági élet hatékonyabb biztosítása végett” fokozatosan kiszorította a zsidónak minősített lakosságot a társadalomból, hogy végül el is pusztítsa.

Tudni kellett tehát, hogy ki zsidó és ki nem az? Méghozzá nem a vallási vagy etnikai hovatartozás értelmében, hanem: ha bárkinek egyik nagyszülője zsidó vallású volt, az zsidónak minősült, akkor is, ha keresztény felekezethez tartozott és ha magyarnak vallotta magát. Legalább két nemzedékre visszamenően keresztlevelek, születési bizonyítványok, származási igazolások özöne árasztotta el az országot. Mivel a nagyszülők még a történelmi Magyarországon születtek, a határokon túlról kellett bonyolult levélváltásokkal, ügyvédi segédlettel beszerezni az előírt okmányokat.

Ez a rendelkezés az egész lakosságot felbolygatta és az identitászavar kóros állapotába hajszolta. Kiderült, hogy csaknem mindkinek van osztrák, német, szláv, román, dalmát őse, akkor hát miért, mitől és miképpen magyar valaki? Fokozta a zűrzavart, hogy a törvényhozók nem találtak pontos meghatározást arra, ki *nem* zsidó. Mindenkit, aki igazolni tudta, hogy ősei között nagyszülőig bezárólag nincsen zsidó felekezetű (fajú) ember: „keresztény” szóval jelöltek. Azt is, aki netán mohamedán vagy felekezeten kívüli volt. Ilymódon a keresztény szó nem csupán egy vallás hívét jelölte, hanem mindenkit, aki nem zsidó. Ezáltal a keresztény szó egy téves, hamis *faji meghatározássá* vált.

Es mindez Szent István és az eucharisztikus kongresszus évében!

A zsidóüldözés szégyene és az emiatti büntudat háttérbe szorította az 1938-as törvény másik végzetes vonatkozását, azt, hogy *minden országlakost őskutatásra kényszerített*. Immár nem az egyén határozta meg önmagáról, hogy ő kicsoda, hanem a hatóság. Az országlakosság többsége hatóságilag nyilvánított kereszténnyé. Változatlanul homályos maradt azonban: ki a magyar? Ha nincs ez a törvény, ha nem kényszerül

boldog-boldogtalan keresztlevelek és születési bizonyítványok után nyomozni, nem egyszer drágán fizetett ügyvédek útján, akkor mindenkiben zavartalanul tovább él az identitástudat, „a magyar vagyok” önérzete. Így viszont, ha már egyszer hatósági igazolás birtokába jutott valaki, hogy ő keresztény (még ha nem is volt az, hanem például ateista), akkor kettőzött buzgalommal kellett igyekeznie azt is bizonyítani, hogy ő magyar. Erre azonban nem volt hatósági rendelkezés. Ráadásul éppen ezekben az években terjedt a német birodalom erőszakos propagandája: német nevű ősokeket felmutató állampolgárokat arra biztatott: vallják magukat németnek. Az ilyeneket rögtön be is sorozták a német hadseregbe, vagy az SS-be, magyar hatósági jóváhagyással! Ezzel párhuzamosan erősödött a nyilaskeresztes párt mozgalma; az ehhez csatlakozók úgy érezték, ily módon egyfelől igazoltan „magyarokká” váltak, másfelől élvezik a német birodalom támogatását. Akadt, aki visszanémetesítette nevét; mások bizonygatták, hogy szláv hangzású nevük voltaképpen ősmagyar; sokan a távoli múltban keresték őseiket, nemesi okleveleket és címertani tanúsítványokat tömegesen gyártó és hamisító „szakértők” közreműködésével. Hagyomány nélküli, rendezetlenebb családokban gyakori volt a tragédia, esetleg csupán azért, mert valamelyik tekintélyes ősről kiderült, hogy házasságon kívül született, vagy mert a szülők nem kötöttek érvényes házasságot...

A Magyarországon végigszántott háború borzalmi és egy kialakulni kezdő új társadalmi-politikai rend, ezzel együtt az 1938-as törvények hatályon kívül helyezése felledtetni látszottak az őskeresés lidércnyomát.

Következett azonban egy újabb lidércnyomás, az 1938-as rendelkezéseknek kommunista változata. Függetlenül attól, hogy ki miként dolgozott, miként vélekedett, milyen szerepet játszott a háború idején: származása alapján ítélték meg. Érvényesülést a proletár-zsellér minősítés biztosított, minden más származás mellőzötté vagy üldözötté vált. (Kitelepítések.) Bizonyos rétegek, osztályok X jelet kaptak, s ezt viselték gyermekeik is az iskolában, jeléül, hogy nem tanulhatnak tovább. A saját földbirtokán gazdálkodó parasztot az oroszról átvett „kulák” minősítéssel tagadták ki a társadalomból és űzték el a földjéről. Ismét a hatóság döntötte el: ki kicsoda? Elhíresült a máig hallható, jellegzetes és árulkodó szófordulat: „a mi kutyánk kölyke.”

Egyszer tehát a lakosság közel két évtizeden át egy származás-bizonyítási kényszer nyomása alatt élt.

Az 1956-os forradalom ezt elsöpörte, mégis évekig tartott, míg fokozatosan értékelvű, egyéni véleményalkotás kezdett érvényesülni.

A trauma azonban máig érzeteti hatását, még akkor is, ha az előadottakra a hatvanas években született állampolgár nem emlékezik. Nem is emlékezhethet, és nem csupán kései születési dátuma miatt, hanem mert a származáskutatás hatóságilag nyilvántartott adatainak segítségével egész társadalmi osztályok és rétegek szervezett irtása folyt. 1945-ig a magyar zsidóságot irtották, a háború után a parasztságot, az értelmiséget és az iparos társadalmat. Nem is szólva katonatisztekéről, bírásokról, közhivatalnokokról, egykori kormánytisztviselőkről. Nagy részüket megölték vagy menekülésre, kivándorlásra kényszerítették. A helyükbe nyomult tömeg feltétel nélkül kiszolgált a neki mindenben kedvezni látszó hatalmat. Érdekévé vált, hogy a nemzetközi proletariátushoz tartozónak vallja magát. Tagadta, vagy titkolta magyar mivoltát. A „magyar” szó egyet jelentett a sovinizmussal, nacionalizmussal, mi több a fasizmussal. Az országlakosság jelentékeny hányada ma is ellenszenvvel tekint mindenkire, aki hangsúlyozottan vagy bevallottan magyar (és nem világpolgár). Ugyanígy értékelődött le a nemzet szó is. Ma már szinte csak egy napilap elnevezése.

Magyarország „emberanyaga” tehát a huszadik század második felében kicserélődött. Az 1945 után kedvezően érvényesült nemzedékek számára a nemzeti összetartozás tudata elhalványult. A háború végén, után és az 1956-os forradalmat követően a tőlünk nyugatra fekvő országokba menekült százezreknek a nemzet nyelvi közösségéből kiszakadva, ügyességük, egyéni képességeik révén, magukra hagyottan kellett boldogulniok. Természetes, hogy alkalmazkodni kényszerültek. Az itthonmaradottak, közülük is a turistaútlevéllel külföldre kijutottak azt tapasztalták, hogy semmi más nem számít, csak a fogyasztói jólét. A nagyvilág valamennyi lakója egyöntetű tömeg, vagy azzá fog válni. Hatott a nemzetköziség, a világpolgárság eszméje. (Kozmopolitizmus.) Könnyen hathatott, hiszen a szocializmus nálunk tanított, iskolákban sulykolt változata is a nemzetköziséget dicsőítette. (Internacionalizmus.) E két bűverejűnek látszó idegen szó ugyanazt jelenti. *Ez az ugyanaz mételyezi közgondolkodásunkat.* Mivel szomszédaink, a környező államok lakói nem kedvelnek bennünket, sőt, mint az 1920-as trianoni „béke” mutatja, a nagyvilág sem, az átlagember tanácsosnak látja, ha megfélemezik magyar mivoltáról.

A kozmopolitizmus már jó másfél évszázada kísért a magyar közgondolkodásban. (Félreértések elkerülése végett tisztázandó, hogy a kozmopolita vagy internacionalista világnézetnek semmi köze a múlt századi értelemben vett liberalizmushoz!)

A liberális Széchenyi István e szavakkal mérgeződik a kozmopolitizmus miatt, indulatosan bélyegezve meg azt:

„A világ tarka kozmopolitái, kiknek istensége azenség (önzés) az emberiségnek azon csömörletes örömhősei, kik soha felemelkedni nem képesek az emberiség azon egészség-fenségére, hova közelebb (van) a természetnek örök kútfeje: soha fel nem szárnyalhatnak, minthogy testük nehéz s lelkük gyenge... közöttük jó és rossz közt határ többé nincs, nem létezik azon fal, mely bűn és erény, gyalázat és becsület közt szokott állni; keresztül-kasul hányva s összezavarva a lélek legszebb tulajdoni; honszeretet, közerkölcs, közerény nem ékessége a léleknek többé ... mosolyognak, ha a magyar, kit honfitársának nem ismer többé, a hazáért fáradoz...” (Hunnia, 1835. 151–152. 1985-ös reprint kiadás.)

Negyvenkét évvel Széchenyi kifakadása után, 1877. augusztus nyolcadikán Arany János óvja a nemzetet a kozmopolitizmustól:

*Ám terjessze a hatalmas
Nyelvét, honját, istenit!
Zugó ár az, mindent elmos,
Rombol és termékenyít:
De kis fajban, amely ép e
Rombolásnak utban áll:
Költő az legyen, mi népe –
Mert kívágyini: kész halál*

(Kozmopolita költészet)

Arany Jánosnak a huszonhárom éves Reviczky Gyula, a türelmetlenül haladni vágyó ifjúság bálványa válaszolt:

*Szép az ének, szent az ének,
Drága kincs, ha nemzeti.
De a legszebb dal örökké*

*Általános emberi.
Az igazság egy lehet csak
Valamennyi nyelveken*

...

*Nép után nép küzd a létért,
Eltűnnek a nemzetek,
Róma megszűnt, csak Horácban
élnek még az emberek*

(Arany Jánosnak,
válaszul Kozmopolita költészet című versére)

E kétféle világnézet tehát már a múlt században jelen volt. Arany és Reviczky azonban még kulturáltan képviselte nézetét és civilizáltan viselte el a nézetek különbözőségét. Reviczky így búcsúzott Aranytól:

*Nem jó utánad, nem jó ily magyar!
Ó légy velünk! Mindenha vezérünk! légy
Amíg téged csodálunk: addig éljünk!*

(Arany János halálára, 1882.)

Mára viszont az indulatok elszabadultak. A nemzet tagadása, fitymálása, a magukat nemzeti érzelműnek vallók gúnyolása napirenden van. A hatósági származás-kutatásnak nagy része van ebben! Mégis: mint tényt, tudomásul kell venni.

De mit tehetnénk megmaradásunk érdekében?

Megmaradásunk feltétele a nyelvünk. A következő ezer év akkor maradhat a mi ezer évünk is, ha bármiféle politikai rendszerben megtartjuk nyelvünket. A nemzeti öntudat léte ebből következik. Amíg anyanyelvünkön gondolkozunk, tervezünk, számolunk, érvelünk, alkotunk, addig a nemzet magától értetődően jelen van; létezik. Ha annakidején, a hatóságilag előírt ősnymozás (és ősválasztás) évtizedeiben tudatosan átértékeltük volna, hogy nyelvünk által vagyunk magyarok: sok tragédia elkerülhető lett volna.

*Még nincs késő, bár a baj nagy.
Nyelvünk is romlik, szakadoz és a drága szavak
Elporladnak, elszáradnak a szájpadat alatt*

(Márai Sándor: Halotti beszéd, 1950.)

Félelmetes erejű találmány a hang- és képsugárzás. Ha a magyarországi hang- és képsugárzó intézmények (rádió, televízió) úgy rontják nyelvünket, mint újabban; ha az utcák teli vannak idegen szavakkal (hirdetések, cégérek) – akkor nehéz lesz megmaradni. Egy pár száz angol szóból összetákolt bennszülött-nyelv rabszolgáknak kiválón alkalmas; gondolkodni azonban nem lehet vele.

Széchenyi István írta:

„A legnagyobb számú nemzet is feneketlen mélység párkányán áll, s veszte előbb-utóbb elkerülhetetlenül bizonyos, ha nyelvét veszti; mert a nyelv a nemzetnek lelke, mely ha megsemmisült, tenghet az ugyan szolgálai azontúl is, de élet többé benne nincs; milyen hajborzasztó veszélyben forog tehát ... a maroknyi magyar nép szom-

szédai közepette; s elmulhatatlan veszte mennyivel bizonyosabb, ha nyelvétől megfosztva örök némaságra kárhoztatik?” (*Hunnia*, 1835. 151.)

Ha megértjük, hogy nyelvünkben élünk, kinyílik előttünk történelmi múltunk is, az ezer éves keresztény magyar állam élete, tragédiáival, diadalaival és tanulságaival; s ha kinyílik, könnyebben leljük meg a jövőbe vezető utat; a nemzet akkor közös akarattal döntheti el: miből, mikor, mennyit hasznos átvenni a pénzimádatba bódult nagyvilág vívmányaiból, és viszont mi az, amit mi adhatunk másoknak az emberiség közös javára.

Iskolákat! Magyar nyelvet értőn terjesztő tanítókat! Önérzetes ifjúságot! – Ez legyen a jövő kormány-programjainak legfontosabbja. A többi jön magától.